

MATEMATIKA

Mate Maras – vrsni prevoditelj, matematičar, pomorac, diplomat i pjesnik

Željko Hanjš

Mate Maras rođen je u Studencima kod Imotskog 1939. godine. U Zagrebu je diplomirao matematiku i fiziku na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu. Radio je deset godina kao srednjoškolski profesor, urednik u nakladničkim kućama i na Hrvatskom radiju, te kao tajnik središnjice Matice hrvatske. Sedam godina proveo je u hrvatskoj diplomaciji kao kulturni ataše u Parizu i Washingtonu. Prevodio je s engleskog, talijanskog, francuskog i nekih drugih jezika. Zamolili smo ga za razgovor o njegovu vrlo aktivnom i zanimljivom životu, na što se on vrlo rado odazvao.

Poštovani gospodine, možete li nam opisati Vaše školovanje i zanimljivosti iz mladih dana?

U školu sam pošao poslije Drugoga svjetskog rata, tekla je godina 1946. Stariji brat mi je pohađao treći razred, u jutarnjoj smjeni, dok sam ja trebao ići poslije podne. Na molbu naše majke, učiteljica me je ispitala i zaključila da odmah mogu poći skupa s bratom u treći razred, jer je škola bila daleko, a zime su u mojem rodnom selu oštre. Poslije četvrtog razreda nisam imao kamo poći, jer u zabačenim selima Imotske krajine još nije bilo osmogodišnjih škola, pa sam dvije godine čuvao kravu na paši.

Ipak ste nastavili školovanje. . .

Da, otvorila se škola, ali u susjednom selu, pa sam tri godine pješačio sedam kilometara, po suncu i kiši i snijegu. Poslije sam prešao u grad, u Imotski, gdje sam tri godine stanovao u đачkom domu i završio prva dva razreda gimnazije. Onda sam došao u Zagreb, opet stanovao u đачkom domu, i u Petoj gimnaziji maturirao.

Što je utjecalo na Vašu odluku da studirate matematiku i fiziku? Da li ste se već tada bavili književnošću?

Teško mi se bilo odlučiti. Imao sam sve petice, a kolege su mislili da ću poći na jezike ili književnost. Istina je da su mi strani jezici i književnost bili prirasli k srcu, ali sam ipak izabrao matematiku jer mi je taj predmet bio najlakši – pamtio sam ono što sam čuo na nastavi i redovito rješavao domaće zadaće. A mislio sam ovako: što prije završiti fakultet, predavati u srednjoj školi i uvijek imati dovoljno slobodna vremena za čitanje i pisanje.

Recite nam nešto pobliže o studiju na PMF-u.

Pomalo mi je neugodno prisjećati se tih dana, jer nisam ispunio očekivanja svojih profesora. Sjećam se dobro tih ljudi, većina ih više nije među živima. Željko Marković nam je predavao Uvod u višu analizu, divio sam se umjetničkoj razini jezika u njegovim knjigama; Đuro Kurepa nas je oduševljavao žarom s kojim je nastojao “oživiti”

Slika 1. Varaždin, 2007. –
Na pozornici Hrvatskog
narodnog kazališta prigodom
predstavljanja Sabranih djela
William Shakespearea.

algebarsku terminologiju; Stanko Bilinski se sav rastapao od užitka dok nam je na ploči crtao geometrijske figure; Miljenko Vučić nas je anegdotalno uvodio u povijest matematike. Fiziku mi je predavao Mladen Paić, nikada ne ću zaboraviti njegove spektakularne pokuse u amfiteatralnoj predavaonici na Marulićevu trgu. I kako sam se u svemu tomu snalazio? Prvu godinu sam s lakoćom završio, još sam bio pozoran student koji sve pamti i malo radi kod kuće; druga mi je bila mnogo teža, a od treće nadalje jedva sam uspijevaao postići minimalne rezultate i na kraju kako-tako diplomirao. Zadovoljstvo mi se vratilo tek kada sam počeo predavati. . .

Vjerojatno se dobro sjećate rada u srednjoj školi. Koje su Vam uspomene iz tog doba?

Dvije su mi slike ostale urezane u pamćenju. Na prvoj se šjećem između školskih klupa dok učenici pišu školsku zadaću – dva lakša, jedan srednji i dva teža zadatka. U ruci imam list papira i na njemu Petrarkin sonet na talijanskom jeziku; ponavljam ga i nastojim upamtiti stihove jer ih želim prevesti; usput bilježim na rubu sve hrvatske riječi i njihove sinonime što dolaze u obzir da budu rime. Druga je mnogo ozbiljnija: predstavnik tajne službe ispituje me u fizikalnom kabinetu; što ja to predajem umjesto matematike kad stalno spominjem Hrvatsku, hrvatski jezik, hrvatsku kulturu; te kako bi dobro bilo da potražim neki drugi posao; nakon mjesec dana zauvijek sam se rastao s kredom i dnevnicima. . .

Slika 2. Poreč, 1996. – Razrednik s učenicima Ekonomske škole, na proslavi 20. obljetnice njihove mature.

Kamo ste krenuli nakon odlaska iz srednje škole? Kako ste učili i naučili tolike svjetske jezike? Prije svega tu ste morali imati iznimno znanje hrvatskog jezika.

Plovio sam na trgovačkim brodovima po Crnom moru, prevozio ovce i goveda u Iran, usput naučio rumunjski. A otprije sam znao osnove francuskoga jer sam ga učio u gimnaziji; znao sam i engleski jer sam u mladosti proveo dvije godine u Kanadi; talijanski sam ponešto znao jer sam ga imao

kao predmet na Kazališnoj akademiji kamo sam zalazio dok mi je glavni studij bio na PMF-u. A zdrave temelje materinskoga jezika naslijedio sam od roditelja koji su govorili biranim riječima svojih predaka, pa mi je poslije kroz učenje i čitanje bilo lako nadograđivati tu baštinu.

Vaše kapitalno djelo je bilo prijevod sabranih djela Williama Shakespearea. Navedite barem još neka značajnija koja ste preveli?

Takve sam sreće bio da su me zapala neka kapitalna djela svjetske književnosti, dotada neprevedena na hrvatski jezik. Trebalo je ispunjavati “rupe” u našoj prijevodnoj baštini. Tako sam ponašio talijanske klasične pisce kao što su Dante, Petrarca i Boccaccio, zatim Cavalcanti, Machiavelli i Lampedusa. S francuskoga sam preveo Rabelaisovo petoknjižje *Gargantua i Pantagruel* te nacionalni ep *Pjesma o Rolandu*. Od engleskih autora spomenuo bih još Milтона i njegov *Izgubljeni raj*, te drevni spjev *Beowulf*. Prošle sam godine završio prijevod *Pjesme o Cidu* koja leži u temeljima španjolske književnosti.

Kada ste radili u hrvatskoj diplomaciji i koja ste iskustva tu stekli?

Sedam sam godina proveo u diplomatskom svijetu, počevši od 1996. – tri godine u Parizu, četiri godine u Washingtonu, oba puta kao ataše za kulturu. Upoznavajući predstavnike drugih naroda shvatio sam koliko je Hrvatska malena i velika nacija u isto vrijeme: malena ako omalovažava druge i nastoji se prikazati kulturnijom i bogatijom i važnijom nego što jest, velika ako poštuje druge i realno procjenjuje vlastite vrijednosti. Treba znati koje nam mjesto pripada u zajednici naroda i časno braniti teško stečeni ugled.

Prevodili ste zbirke pjesama stranih autora, ali ste i pisali pjesme.

Kad prevoditelj naiđe na dobra književnika, kad uroni u njegove rečenice i misli, katkad i nehotice pomisli: Vidiš, to sam i ja mogao napisati, upravo to osjećam u duši. Ali ja sam se bavio djelima svjetskih velikana pera, pa mi je bilo prirodno odmahnuti rukom i reći u sebi: Da živiš deset života, uzalud bi ti bilo; radije budi dobar prevoditelj nego slab pisac. Na kraju sam popustio napasnoj želji da se okušam na polju izvornoga stvaralaštva. Napisao sam ne samo zbirku pjesama pod indikativnim naslovom *Kasna berba* nego i autobiografski roman *Pisma od smrti*.

Koje ste nagrade dobili za Vaš osebujan rad?

Kad čovjek dugo živi i uporno se bavi nekim poslom, s vremenom dobiva javna priznanja. Mene su nagradama počastili Društvo prevodilaca i Grad Zagreb, dobio sam “Kiklopa” i “Isu Velikanovića”, a u inozemstvu su mi uručili nagrade Grada Ravenne i Francuske akademije.

Recite nam par riječi o Vašoj obitelji? Presudan odgoj i u razvoju jezika imala je Vaša majka.

Potekao sam iz siromašne obitelji sa šestero djece, rano djetinjstvo proveo u škrtom kamenjaru Dalmatinske zagore, slušao narodne guslare i čitao Kačićevu pjesmaricu, trčao bos za krpenjačom i jeo nezrelo voće, ministrirao kraj oltara. Od majke sam naslijedio spoznaju da ništa na svijetu nije stalno, da Bog daje i uzima, da je život mješavina veselja i tuge. Posebno me je majka obdarila osjećajem za jezik, jer je svaki svoj i naš doživljaj pretvarala u pjesme – bile su to pučke pjesme u desetercu, s rimama, a mogle su se i pjevati. Tako je u moju djetinju dušu zauvijek usadila ritam i strogost izričaja, otvorila mi oči za jezične strukture, dala mi poputbinu koja mi traje do danas.

Slika 4. Zagreb, 2012. – Sa suprugom Dunjom te unukom Ljubicom i njezinim bratom Martinom koji slavi rođendan.

Slika 3. Pariz, 1997. – Ataše za kulturu pri Hrvatskom veleposlanstvu s veleposlanicom Vesnom Girardi-Jurkić.

Možete li uputiti poruku mladim srednjoškolcima koji bi se isto tako željeli aktivno baviti književnošću, matematikom...?

Tko je pročitao ovaj razgovor sa mnom, mogao je lako uočiti da sam na sva pitanja odgovarao spontano i iskreno, te da sam nastojao sklapati rečenice tako da imaju, slikovito kazano, glavu i rep. Hoću reći, čovjek mora imati povjerenja u vlastito srce koje po prirodi teži redu kakav vlada u svemu oko nas. A da bismo se snalazili u savršenoj složenosti života, valja nam ovladati ključevima za razumijevanje njegova ustrojstva – to su materinski jezik i matematika, početno i završno pomagalo u izgrađivanju struktura.